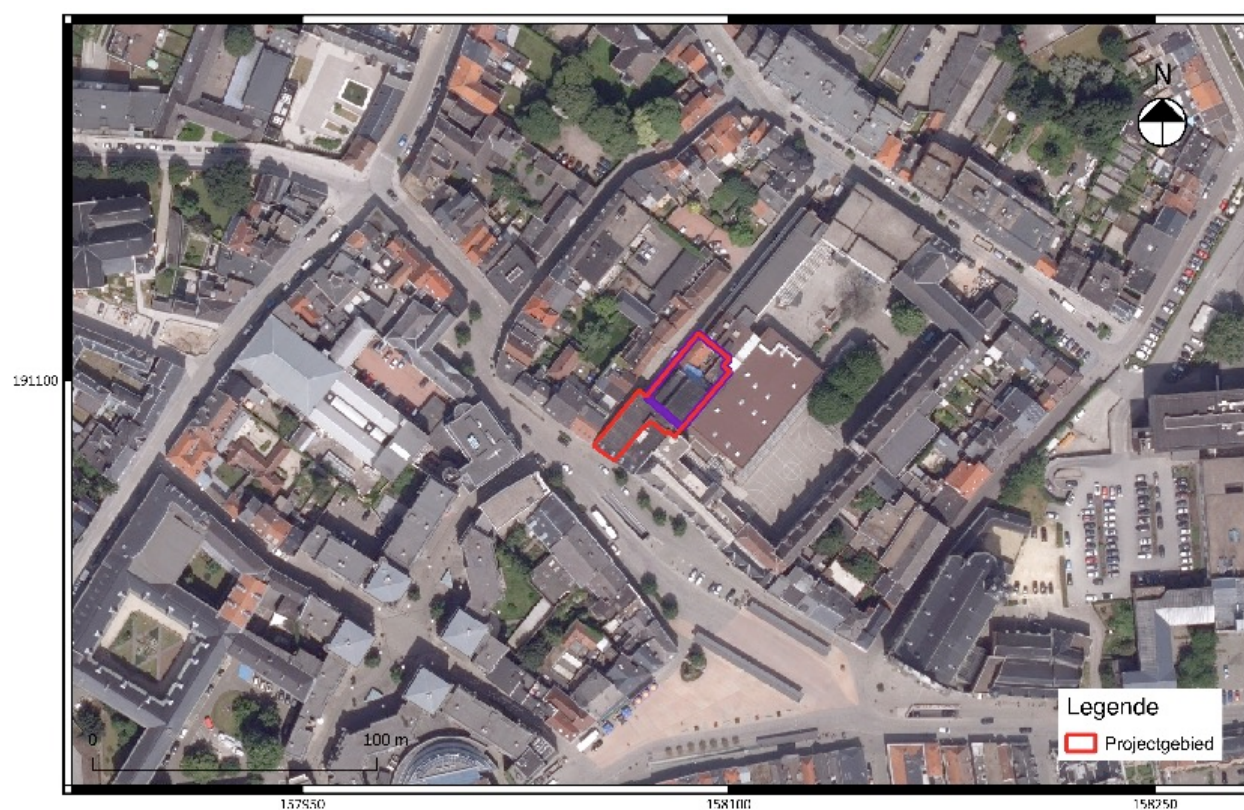

Nota: Het archeologisch vooronderzoek aan het Paardenstraatje 2-4-6 te Mechelen

Vanessa Vander Ginst

**Tienen, 2018
Studiebureau Archeologie bvba**

**Nota: Het archeologisch vooronderzoek aan het
Paardenstraatje 2-4-6 te Mechelen**

Vanessa Vander Ginst

**Tienen 2018
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan het Paardenstraatje 2-4-6 te Mechelen

Initiatiefnemer:	Cogiva
Projectleiding:	Vanessa Vander Ginst
Erkend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2018, Studiebureau Archeologie bvba

Hoofdstuk 3 Programma van Maatregelen

3.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2018E308

Initiatiefnemer: Cogiva

Aanleiding:

De opgestelde nota is het verslag van het archeologisch vooronderzoek in uitgesteld traject van archeologienota ID3138

Deze archeologienota werd opgemaakt in het kader van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag van een projectgebied dat binnen de vastgestelde archeologische zones ligt en met een perceelsoppervlakte van 770 m² en een vergunningsoppervlakte van 474,83 m².

Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen 300 m² of meer bedraagt en de oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen gelegen zijn binnen een vastgestelde archeologische zone (Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).

Erkend archeoloog: Vanessa Vander Ginst, OE/ERK/Archeoloog/2015/00030
Studiebureau Archeologie bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00002

Archeoloog-assistent: Wouter Yperman, OE/ERK/Archeoloog/2015/00056

Locatie: Mechelen, Paardenstraatje (fig. 3.1)
Bounding box: punt 1: x= 158052, y= 191072
punt 2: x= 158101, y= 191117
Mechelen, Afd. 1, Sectie B, percelen 524D2, 524L, 524M en 524A2

Periode uitvoering: 28 juni 2018

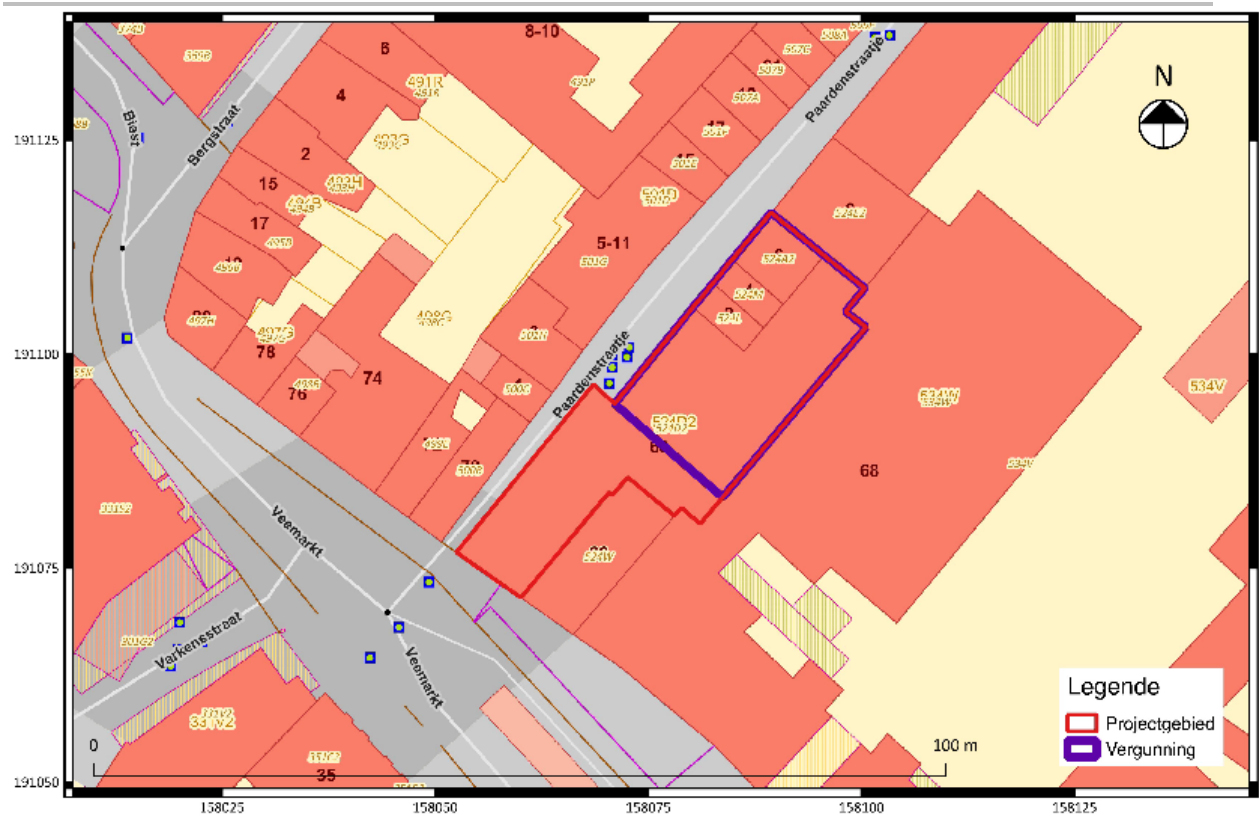

Fig. 3.1: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied en vergunningsgebied (©CADGIS).

3.2 Gemotiveerd advies

Op basis van het tot nu toe uitgevoerde archeologische vooronderzoek -bestaande uit een bureauonderzoek (onderwerp van de bekrachtigde archeologienota met projectcode 2017D425 en ID3138) en een proefsleuvenonderzoek (uitgevoerd in uitgesteld traject met projectcode 2018E308)- kan besloten worden dat er een noodzaak is voor een verder archeologisch onderzoek in de vorm van een opgraving.

3.2.1 Impactbepaling van de geplande werken op het bodemarchief

De nieuwbouw, met een gedeeltelijke onderkeldering, een vloerplaat met mogelijk onderliggende zolen of palen volgens noodzaak en een buffervoorziening, een regenwaterput en een septische put aan de straatzijde, zal de aangetroffen archeologische waarden op het terrein vernielen. Gelet op de potentiële kenniswinst is hierdoor verder onderzoek nodig om deze archeologische waarden te onderzoeken. Behoud in situ is geen optie. Het niet bouwen van de nieuwbouw is niet aan de orde.

3.2.2 Waardering van de archeologische site

Op basis van de uitgegraven proefput kon worden vastgesteld dat de site gaaf bewaard is. Mogelijk zijn er plaatselijk verstoringen van het bodemarchief, zoals allicht ter hoogte van de twee septische putten, maar algemeen genomen lijkt dit zeer beperkt te zijn.

3.2.3 Aanbevelingen

Op basis van de uitgevoerde onderzoeken kan worden vastgesteld dat de zone van het projectgebied beschikt over een hoog archeologisch potentieel. De aanwezigheid van stratigrafisch oudere bewoningsfasen en het potentieel voor oudere sporen in de moederbodem zorgt voor een archeologische verwachting van het terrein die dermate hoog is dat een verder archeologisch onderzoek, in de vorm van een opgraving, noodzakelijk is. Behoud *in situ* van de verschillende archeologische elementen behoort niet tot de mogelijkheden.

Gelet echter op de uitvoerwijze van de bouwwerken waarbij de locatie en omvang van de kelderruimte zo bepaald werd dat er behalve de berlinerwand aan de straatzijde geen bijkomende grondkering moet worden uitgevoerd naar stabiliteit van de omliggende gebouwen toe, wordt geadviseerd om de opgraving af te stemmen op deze voorziene (en gebudgetteerde) bouwwijze²⁹.

Daarom wordt aanbevolen om wel een eerste archeologisch vlak aan te leggen over het hele vergunningsgebied (ca. 474,83 m², zone waar de vloerplaat voorzien is, groene inkleuring op fig. 3.2), maar enkel in de zone van de toekomstige onderkeldering een tweede vlak aan te leggen en deze zone dan ook volledig op te graven (roze inkleuring op fig. 3.2). Ook de zone tussen deze kelder en de straat, waar de putten geconcentreerd worden aangelegd, wordt meegenomen in deze volledige opgraving (fig. 3.3). De totale oppervlakte van de tot op diepte volledig op te graven zone ligt hiermee op 200 m².

Deze inperking van de volledig tot op diepte op te graven zone tot de kelderzone doorgetrokken naar de straat toe komt quasi overeen met de grondbuffer die zowieso tov de omliggende huizen zou moet gelaten worden bij een vlakdekkende opgraving van de volledige opgraving tot op diepte. Standaard wordt immers een buffer van zeker 3 m aanbevolen, om vervolgens getrapt in trappen van 1 m verder uit te graven. De opdrachtgever extra op kosten jagen door grondkerende maatregelen te moeten treffen specifiek en enkel voor een volledige opgraving tot op diepte en niet voor de geplande bouwwerken lijkt zeker geen optie. Bovendien zou de niet voorziene omwoeling van de grond die een opgraving in de zone buiten de toekomstige kelder zou teweeg brengen, een extra meerkost opleveren naar stabiliteit en bekalking of grondafvoer toe.

Omwille van deze argumenten wordt bewust gekozen om enkel de kelderzone doorgetrokken naar de straat toe volledig tot op diepte op te graven. Er worden ook geen maatregelen voor behoud *in situ* voorgesteld voor de resterende zone waar een funderingsplaat op volle grond wordt aangebracht, mogelijk met onderliggende grindkernen of palen, afhankelijk van de nog uit te voeren stabiliteitsstudie. Dit zou praktisch niet uitvoerbaar zijn en bovendien, in het slechtste geval van de grindkernen, zinloos.

Wel wordt teruggekoppeld met de erkend archeoloog indien blijkt dat de geschatte uitgravingsdiepte van 60 cm (in functie van vloerplaat en volgens de resultaten van de proefput het eerste archeologisch vlak) toch dieper zou reiken. In dat geval wordt de extra uitgraving mee archeologisch geregistreerd. In het geval er muren of structuren zouden zitten op het voor de werken benodigde vlak buiten de

²⁹ Zie ook verklaring hierover van het architectenbureau, meegegeven via de “privacyfiche” op het archeologieportaal.

Nota: Het archeologisch vooronderzoek aan het Paardenstraatje 2-4-6 te Mechelen

kelderzone, wordt teruggekoppeld met de erkende archeoloog en wordt gekeken hoe deze zo min mogelijk schade zullen ondervinden door de geplande werken.

Fig. 3.2: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied en vergunningsgebied en de voor opgraving geadviseerde zones 1 (groene inkleuring) en 2 (roze inkleuring)(©CADGIS).

Fig. 3.3: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied en vergunningsgebied en de voor opgraving geadviseerde zone (groene inkleuring)(©CADGIS).

3.2 Programma van maatregelen

3.2.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

De vraagstelling van het onderzoek zal gericht zijn op de aard en fasering van de occupatie op de site. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Wat is de aard, omvang, datering, spreiding en ruimtelijke samenhang en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Gaat het om bewoningssporen of zijn er aanwijzingen voor een meer specifieke functie van (een deel van) de aangetroffen resten?
- Is de huidige perceelsindeling ook van toepassing op de oudere aangetroffen structuren?
- Zijn er mogelijk oudere sporen aanwezig dan de verwachte (post)midleeeuwse sporen?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de resultaten van het overige reeds uitgevoerde onderzoek in de onmiddellijke nabijheid van de site?

Het archeologisch onderzoek kan enkel als volledig beschouwd worden als er geen archeologische waarden meer aanwezig zijn binnen het voor onderzoek geselecteerde deel van het vergunningsgebied. Bovendien dient er voldoende informatie gegenereerd te worden om alle onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Alle vondsten en artefacten worden in die mate verpakt en geconserveerd om een degelijke bewaring te garanderen.

3.2.2 Onderzoeksstrategie, methode en technieken

Gelet op de resultaten van het proefputtenonderzoek, wordt een vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van een vlakdekkende opgraving, volledig uitgevoerd conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.

Hierbij wordt rekening gehouden met de voorziene uitvoerwijze van de bouwwerken, waarbij de kelder doelbewust centraal op het terrein werd gepositioneerd met aldus een grondbuffer tov de omliggende gebouwen teneinde geen extra stabiliteitsmaatregelen in de vorm van grondkering te moeten nemen in functie van mogelijke stabiliteitsproblemen van deze omliggende gebouwen³⁰. Aan de zijde van het Paardenstraatje is wel een grondkering (berlinerwand) voorzien.

Daarom wordt voorgesteld om de opgraving gefaseerd te laten verlopen. Over het volledige terrein (oppervlakte: ca. 474,83 m²-zone 1) wordt enkel een vlakdekkende opgraving tot op het eerste archeologische vlak geadviseerd (dit ligt op ca. 60/70 cm onder maaiveld (6,04 m TAW) of ca. 5,44/5,34 m TAW). Dit kan gebeuren voorafgaandelijk aan het zetten van de berlinerwand. Op die manier kunnen alle aanwezige archeologische resten van bewoning in deze zone zonder voorafgaande verstoringen vrijgelegd en geregistreerd worden.

³⁰ Zie ook verklaring hierover van het architectenbureau, meegegeven via de “privacyfiche” op het archeologieportaal.

Deze diepte zal vermoedelijk overeenkomen met de diepte van de uitgraving in functie van de geplande werkzaamheden (steken vloerplaat) in de zone buiten de kelder (zone 2). Indien echter blijkt dat men in de zone buiten de kelder alsnog vlakdekkend dieper dient te graven voor de geplande werken, wordt dit terug gekoppeld met de erkende archeoloog en zal deze extra afgraving ook archeologisch opgevolgd en geregistreerd worden en wordt een tweede vlak aangelegd (volgens de resultaten van de proefput 20 cm dieper dan het eerste te verwachten, dus op 80 cm onder maaiveld/4,64 mTAW). Samengevat wordt in deze zone 2 de diepte van de vlakdekkende verstoring door de aannemer ook archeologisch geregistreerd, maar gaat de archeologische uitgraving zeker ook niet dieper in deze zone 2.

Na het aanleggen en volledig registreren van dit eerste archeologische vlak wordt de berlinerwand gezet en wordt, in overleg met de hoofdaannemer, bemaling voorzien om ook de diepere sporen correct te kunnen opgraven zonder hinder van de hoge watertafel.

In de toekomstige kelderzone zelf en doorgetrokken naar de straat tenslotte wordt vervolgens wel tot op diepte van de moederbodem (volgens de resultaten van de proefput te verwachten tussen 5,04 en 4,34 m TAW) uitgegraven en worden alle archeologische sporen volledig opgegraven (in totaal ca. 200 m²).

Er zijn namelijk meerdere archeologische vlakken aanwezig, op basis van de bevindingen van het proefputtenonderzoek. Dit zijn er in de praktijk minstens twee, en mogelijk lokaal drie of meer (afhankelijk of er lokaal vloeren of loopvlakken aanwezig zijn). Een eerste vlak ligt op basis van de bevindingen uit de proefput en het controleputje dicht tegen de straatzijde op ca. 60/70 cm onder maaiveld (op 5,44/5,34 mTAW), op het afbraakniveau van enkele aangetroffen structuren en onder een puinlaag. Een tweede archeologisch vlak situeert zich op ca. 80 cm onder maaiveld (5,24 mTAW), onder de in de put aangetroffen donkergrijze laag S7. Plaatselijk kan deze situatie natuurlijk verschillen. Bovendien dient er rekening mee gehouden te worden dat plaatselijk/allicht vrijwel overal de uitgraving zeker dieper zal reiken door de aanwezigheid van sporen zoals bijvoorbeeld (paal)kuilen en mogelijke beer- en waterputten.

Verwacht wordt dat de uitgraving van de kelder (3,04 mTAW) zeker dieper reikt dan dat het merendeel van de sporen zich zal bevinden (moederbodem verwacht op een diepte die schommelt tussen 5,04 en 4,34 m TAW)

In het geval er toch diepere sporen zouden aanwezig zijn (mogelijk waterputten) zal voorafgaandelijk wel overlegd worden of het veilig is deze op te graven, afhankelijk allicht ook van de ligging van de mogelijke waterputten in relatie tot de toekomstige kelder en tot de bestaande gebouwen. De veiligheid en stabiliteit van de omliggende gebouwen primeert uiteraard op de opgraving van (zeer) diepe sporen.

De aangetroffen bestaande kelders in de zone van de toekomstige kelder worden tijdens de opgraving eerst onderzocht op mogelijke bouwsporen en nadien mee uitgebroken om het mogelijk nog aanwezige onderliggende bodemarchief mee te registreren.

Samengevat lijkt praktisch een scenario aan te bevelen waarbij, na afbraak van de resterende bovengrondse structuren eerst vlakdekkend over het hele vergunningsgebied een eerste archeologisch vlak wordt aangelegd, vervolgens de berlinerwand wordt gestoken, de bemaling wordt geplaatst en vervolgens, enkel in de zone van de toekomstige kelder en doorgetrokken naar de straatzijde toe, een tweede vlak aangelegd wordt en het resterend bodemarchief wordt opgegraven. De grond van het eerste vlak en, indien nodig voor een vlotte en praktische voortgang van de werken, ook van de uit te graven kelderzone wordt afgevoerd.

In het geval dus de werken in de zone buiten de kelder toch vlakdekkend dieper zouden reiken dan de nu geschatte 60 cm onder maaiveld, wat overeenkomt met een eerste archeologisch vlak, wordt teruggekoppeld met de erkend archeoloog en wordt deze extra uitgraving ook geregistreerd. En indien

onder de afgraving in functie van de kelder tot op 3,04 mTAW toch nog diepere sporen zouden bewaard zijn, dient dit eerst overlegd te worden in het licht van de veiligheid voor de uitvoerders en de omliggende gebouwen.

3.2.3 Contextgebonden bepalingen

Tijdens het vooronderzoek werden geen contexten aangetroffen die een specifieke opgravingsmethode vereisen. Omdat tijdens het proefsleuvenonderzoek slechts een deel van het projectgebied werd onderzocht, bestaat de mogelijkheid dat deze wel aanwezig zijn maar niet aangesneden werden. Bij het aantreffen van waterputten, beerputten, silo's en/of diepe afvalputten wordt bijzondere aandacht besteed aan de monsternamen voor natuurwetenschappelijk en dateringsonderzoek. Bij het couperen van waterputten wordt er zorg voor gedragen dat de volledige waterput met insteekkuil wordt gecoupeerd, rekening houdend met de veiligheid van het personeel en de stabiliteit van de omliggende gebouwen.

Bij het aantreffen van contexten die niet zijn opgenomen in dit programma van maatregelen, zoals bijvoorbeeld mogelijke bewaarde prehistorische vondstenconcentraties in de zones met afgetopte podzol/wortelpodzol, dienen de specificaties uit de code van goede praktijk gevolgd te worden.

3.2.4 Kostenraming van de opgraving

Vooraleer een raming kan gegeven worden met betrekking tot het veldwerk, dient erop gewezen te worden dat deze gebaseerd is op de resultaten van het vooronderzoek. Een grotere of kleinere dichtheid van de sporen en de aanwezigheid van speciale sporen (bijvoorbeeld waterputten) heeft een invloed op de accuraatheid van deze raming. Er werd gepoogd een ruime schatting te geven waarbij alle getallen in vermoedelijke hoeveelheden worden gegeven.

Voor dit onderzoek wordt uitgegaan van 20 dagen veldwerk met een leidinggevend archeoloog en twee archeoloog-assistenten. Binnen dit veldwerk wordt ook het zeven van de zeefstalen en het reinigen van de vondsten gerekend (al dan niet uitgevoerd op het terrein). Mogelijk dient een externe specialist te worden geconsulteerd. Hiervoor wordt 1 werkdag voorzien. Een raming is slechts een indicatie en kan afwijken van de realiteit omwille van vaststellingen op het terrein. Een raming is verder niet bindend voor het opstellen van offertes.

De optelling van alle kosten geeft een totale geschatte kostprijs van €44.520 (fig. 3.4).

Type	Aantal	Type	Aantal
Veldwerk	€ 27.020	Natuurwetenschappelijke onderzoeken	€ 5.700
Leidinggevend archeoloog	20 wd VH	Waardering houtskoolstalen	4 VH
Archeoloog – assistent (X2)	20 wd VH (X2)	Waardering hout	2 VH
		Waardering macroresten	5 VH
Consult specialisten	1 wd VH	Waardering pollen	5 VH
Inzet graafmachine	10 wd VH	Waardering botmateriaal	1 VH
Transport graafmachine	1		

Nota: Het archeologisch vooronderzoek aan het Paardenstraatje 2-4-6 te Mechelen

Topografie	20u VH	14C - datering houtskool	2 VH
Werfinrichting	1	Dendrochronologie	2 VH
		Archeobotanie	2 VH
Assessment	€ 1.000	Analyse pollen	2 VH
		Archeozoölogie	1 VH
Verwerking	€ 3.000	Natuursteenanalyse	1 VH
Rapportage	€ 6.000	Conservatie	€ 1.800
		Conservatie aardewerk	1 VH
		Conservatie metaal	4 VH
		Conservatie hout	1 VH
		Conservatie leder	4 VH
		Conservatie glas	4 VH
		TOTAALPRIJS	€ 47.700

Fig. 3.4: Kostenraming

3.2.5 Noodzakelijke competenties van het opgravingsteam

De aangetroffen site dient te worden opgegraven door een team bestaande uit ervaren veldarcheologen. De leidinggevend archeoloog dient over minstens 240 werkdagen opgravingservaring met minstens 160 werkdagen in stadscontexten. Hij/zij heeft aantoonbare ervaring op sites uit de post-middeleeuwen. Hetzelfde geldt voor de archeoloog-assistent, hij/zij dient minstens 120 werkdagen opgravingservaring te hebben met minstens 80 werkdagen in stadscontexten. Indien tijdens het veldwerk duidelijk wordt dat binnen het opgravingsteam niet de nodige specialisatie aanwezig is voor bepaalde contexten, wordt de hulp van externe specialisten ingeroepen (cfr. consult specialisten in kostenraming).

Bij de uitwerken van de resultaten van de opgraving en de rapportage hiervan wordt indien nodig ook de hulp ingeroepen van externe specialisten.

3.2.6 Risicofactoren bij het uitvoeren van het onderzoek

Archeologie is *in se* een risicovol beroep. Alle mogelijke maatregelen dienen te worden genomen om op een veilige en gezonde manier te kunnen werken.

Indien bij het veldwerk van de voorgestelde methode wordt afgeweken, op basis van de bekomen inzichten tijdens de uitvoering van het onderzoek, wordt dit beschreven en verantwoord in de rapportering. Daarnaast moet zeker rekening worden gehouden met veilige werkomstandigheden. Bij

onveilige situaties (grondwater/instabiele putwanden/...) heeft de **veiligheid steeds prioriteit op de archeologie**. Hierbij wordt ook rekening gehouden met de stabiliteit van de omliggende gebouwen. Indien de aanpak dient te worden aangepast tijdens het veldwerk, dienen alle betrokken partijen hiervan op de hoogte te worden gebracht.

Het programma van maatregelen werd opgemaakt op basis van de resultaten van het bureauonderzoek en het proefputtenonderzoek. Alle ingezamelde gegevens werden geïnterpreteerd om tot een inschatting te komen van de aanwezige archeologische waarden binnen de grenzen van het projectgebied. Het interpreteren van deze waarden kan echter niet met een 100% zekerheid gebeuren, aangezien het volledige beeld nog niet gekend is. Mogelijk zijn hierdoor enkele onderzoeksvragen niet van toepassing en kunnen deze dus niet worden beantwoord. Daarnaast kunnen binnen het projectgebied mogelijk archeologische waarden aanwezig zijn (specifiek archeologische contexten) die specifieke onderzoeksmethoden en onderzoeksvragen vereisen.

3.2.7 Conservatie en langdurige bewaring van het archeologisch ensemble

Archeologische conservatie kent verschillende vormen die in alle fases van het archeologisch onderzoek dienen aanwezig te zijn om het onderzoekspotentieel van de opgegraven objecten ten volle te benutten (CGP 24.1). Zo wordt ervoor gezorgd dat alle nodige voorzorgen genomen zijn om de bewaring van een archeologisch artefact te verzekeren van bij het opgraven tot een eventuele verdere conservatiebehandeling. De artefacten worden bewaard in een gecontroleerde en aangepaste omgeving om eventuele degradatieprocessen te vertragen of stoppen. Indien nodig wordt een conservatie in functie van het onderzoek (alle ingrepen die nodig zijn om zoveel mogelijk informatie uit een archeologisch artefact te halen) of een stabiliserende conservatie (de behandeling die nodig is om een artefact stabiel te kunnen bewaren en hanteren) uitgevoerd.

Op basis van het assessment – en in samenspraak met een conservator – wordt een beslissing genomen met betrekking tot welke ingrepen noodzakelijk en nuttig zijn. De conservator coördineert alle aspecten inzake conservatie tijdens het onderzoek. Hij bepaalt welke aspecten van de conservatie kunnen uitgevoerd worden door hem zelf en welke door andere medewerkers, en hoe dit dient te gebeuren.

Er dient rekening worden gehouden met het vondstassemblage. Indien een groot assemblage van dezelfde artefacten wordt gevonden is het niet in alle gevallen noodzakelijk om alle artefacten te gaan conserveren. In dit geval zal dan een representatief aandeel verder onderzocht en geconserveerd worden.

Ook dient rekening worden gehouden met het vondstassemblage. Indien een groot assemblage van dezelfde artefacten wordt gevonden is het niet in alle gevallen noodzakelijk om alle artefacten te gaan conserveren. In dit geval zal dan een representatief aandeel verder onderzocht en geconserveerd worden.

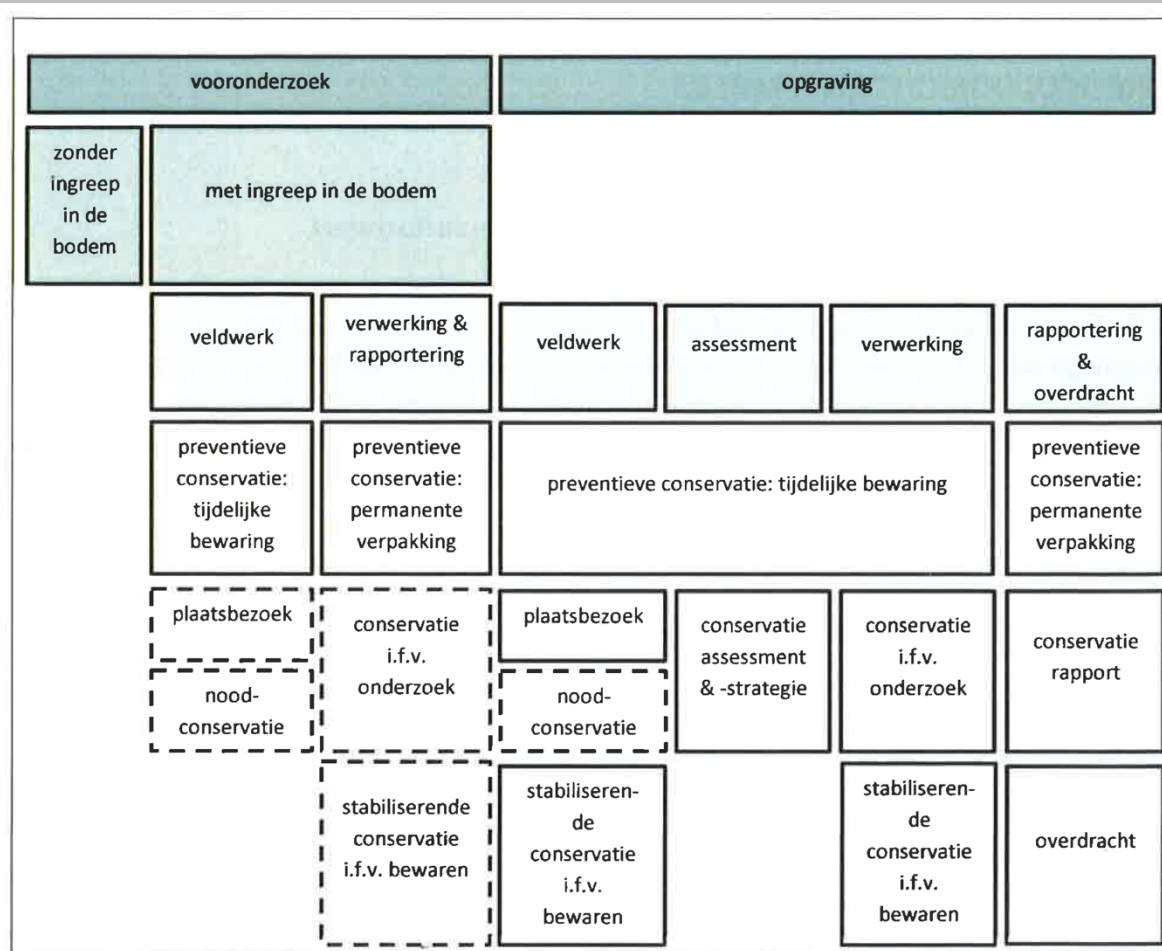

Fig. 4.3: Plaats van conservatie in het archeologisch onderzoek³¹.

3.2.8 Bewaren of deponeren van het archeologisch ensemble

Al tijdens het vooronderzoek werd duidelijk dat er zich binnen de grenzen van het onderzoeksgebied een archeologische vindplaats met hoog potentieel bevindt. Het is belangrijk dat het archeologisch ensemble ook na het onderzoek toegankelijk blijft voor wetenschappers uit verschillende disciplines. Er wordt daarom voorgesteld om eventueel afspraken te maken met de stad Mechelen zodat zij de bewaring van het ensemble op zich nemen. Zij kunnen er dan voor zorgen dat alles volgens de regels van de kunst wordt bewaard en dat het assemblage toegankelijk blijft voor eventueel verder onderzoek.

³¹ Code van Goede Praktijk: 190.